

Kadınların Kadın Yönetimine Eleştirileri: 'Zirvedeki Kızlar'

Sinan GÜL*

Özet

Anahtar kelimeler: Feminizm, Caryl Churchill, Zirvedeki Kızlar, feminist tiyatro.

İngiliz tiyatrosunun önemli yazarlarından Caryl Churchill'in 1982'de yazdığı **Top Girls** (Zirvedeki Kızlar) adlı oyunu kadın hareketinin liberalizm karşısında aldığı tavrı ve durumu gösterirken, eleştirisini de beraberinde getirmektedir. Geçmişten günümüze kadının durumunun nasıl bir evrim geçirdiği, kadınların mücadelelerindeki eksik ve yanlış noktalar, bir kadın yazarın gözünden objektif olarak sunulmaktadır. Bahsi geçen dönemlerde iktidarda olan Margaret Thatcher ise sadece basit bir politikacı değil aynı zamanda liberalizmin getirdiği devlete dayalı ekonomiyi kısıp, özel şirketleri ve serbest piyasayı destekleyen anlayışın vücut bulduğu bir figürdür. Bu anlamda Thatcher eleştirisi üzerinden oyun, sosyalist feminist bir yapıya bürünmektedir. İkili ilişkilerin de çocukluktan ergenliğe kadar ele alındığı, aile içi travmaların bireyi nasıl etkilediğini de gösteren metin, ekonomik kaynaklı sıkıntıların, kişilerin özellikle ataerkil geleneklere sahip olan toplumlarda kadınların üzerinde fazlasıyla olumsuz etki bıraktığını vurgulamaktadır.

Summary

Key words: Feminism, Caryl Churchill, Top Girls, feminist theatre.

Top Girls, a 1982 play of a prominent English playwright Caryl Churchill, does not only show the stand of the feminist movement against liberalism, but goes as far as to criticize it. Presenting the evolution of the status of women from the past to these days from a female writer's objective perspective, it at the same time points out the weaknesses in their struggle. Margaret Thatcher is not just a leading politician in the scope in the play's time, but a figure that reduced the government's hold on the economy, a concept which came with liberalism, and supported private businesses and free market. Thus, criticism of Thatcher's policy in the play is incorporated in a social feminist structure. The story tells how an individual, surrounded from childhood by dual relationships and family traumas, may end up being , and stresses what negative effects may economy related problems may have on people, and namely women, especially in a patriarchal society.

İngiliz Tiyatrosu köklü ve muhafazakâr geleneğine rağmen 1950'li yıllardan itibaren önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Gerek teorik gerekse pratik anlamda Beckett'in temelini attığı bu değişim anlayışı, gelecek fırtınanın öncülüğünü üstlenmiştir. John Osborne'un **Look Back in Anger** (Öfke) adlı oyunu ile 'genç ve öfkeli' olarak adlandırılan yazarlar kuşağı da ortaya çıkmıştır. Klasik biçim ve içeriklerin yıkıldığı, sosyal adaletsizlik ve dengesizliğin daha fazla ele alındığı metinler küçük tiyatrolardan başlayarak her yere yayılmaya başlamıştır. Avrupa'da Sartre ve Camus gibi entelektüellerin öncülüğünü yaptığı varoluşçuluk hareketi ve benzeri sorgulamaya dönük hareketler ile sosyalizmin ayaklandığı gençliğin dinamizm adayı tam anlamıyla etki altına alamamışsa

da tiyatral olarak yeniliklerin önünü açmıştır. Yeni ve yerleşik olanlara kıyasla küçük sahnelerin açılmasıyla birlikte yeni yazarlardan modern oyunlarına dönüş başlamıştır. Bu dönemde yazarlar bir arada çalıştıkları kurumun çatısı altında atölyelerde kolektif çalışmalar başlatıp, farklı meseleler üzerine eğilmişlerdir.

Rönesans döneminden ellili yıllara kadar İngiliz Tiyatrosu, erkeklerin egemenliği altındaydı. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası kadınların da erkekler kadar hayata müdahil olmasıyla birlikte, kadınlar da kendi eserlerini yazmaya başladılar. Bu genel hava içerisinde ortaya çıkan Caryl Churchill, İngiliz Tiyatrosunun en önemli yazarlarından biri olmayı başarmıştır.

Temelde kadın sorunlarını ele alan yazar, 1938 yılında Londra'da doğmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası 1948 ile 1955 yıllarında daha sakin bir hayatı seçip ailesiyle Kanada Montreal'de yaşadı. İngiliz Dili ve Edebiyatı eğitimini Oxford'da tamamlayan Churchill'in ilk oyunları okul yıllarında amatör yapımlarla sahnelendi. Okulu bitirdikten sonra BBC için 'burjuva orta sınıfı ve onun yıkılışı' hakkında olduğunu belirttiği radyo oyunları da yazan Churchill'i bilinen bir yazar yapan oyunu 1972'de yazdığı **Owners** (Sahipler) olmuştur. Sosyal adaletsizlik hissini ağır bastığı oyun Royal Court's Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Yazar, Joint Stock ve Monstrous Regiment gibi sol ve feminist duruşlara sahip ekiplerle birlikte çalışırken, on yedinci yüzyıl cadı avlarını ele aldığı **Light Shining in Buckinghamshire** (1976) ve **Vinegar Tom** (1976) adlı oyunlarını kaleme aldı. 1970 ile 1980 arasında on altı oyun yazan Churchill'in bu dönemde öne çıkan oyunları **Vinegar Tom**, **Softcops** ve **Cloud Nine** olmuştur. 1980 ve 1982 yılları arasında yazdığı **Top Girls** (Zirvedeki Kızlar) ise Churchill'i uluslararası anlamda ön plana çıkaran eseri olmuştur. Hayal gücü kuvvetli ve kuşkucu bir yazar olan Churchill politik titizlikten ve geleneksel tiyatro biçimlerinden pek haz etmemektedir ve **Objections to Sex and Violence** (1974) ve **Fen** (1982) gibi oyunları onun güçlü yazınıyla bezenmiştir. Her ne kadar bazı eleştirmenler eserdeki didaktiklik ögesinin eksik olduğunu düşünseler de **Serious Money** (1987) insanlar ve 'şehir' pratiği üstüne etkileyici izlenimler bırakmayı başarmıştır. Üç erkek çocuk sahibi olan Churchill çocuklarına daha iyi bakabilmek için yazılarını evde yazmaya karar vermiştir. Bir kadın olarak hem çalışma hem de ev hayatının zorluklarını tam anlamıyla hisseden yazar eserlerinde bu konuları bazen dolaylı bazen de doğrudan en sert şekliyle ele almaktadır¹.

Bir yazar olarak üretkenliğini devam ettiren Churchill'in oyunları dünyanın değişik yerlerinde sahnelenmeye devam etmektedirler. Ülkemizde en son **Uzak** (Far Away / 2006) adlı oyunu sahnelenen Churchill'in **Top Girls** (Zirvedeki Kızlar) oyunu Devlet Tiyatrosunun repertuarında bulunmasına rağmen ülkemizde henüz sahnelenmemiştir. Sue Ellen Case, Churchill'in yazarlığını şöyle değerlendirmektedir:

Churchill'in oyunları, döneminin sorunlarını ve feminist eleştirisini, onun feminist tiyatro gruplarıyla ortak çalışmasını ve toplumsal harekete yatkınlığını yansıtır. Onun sivri

sosyal tipleri, hayal ettiği olasılıklar ve politik vizyonunun genişliği, sosyal değişim için bir laboratuvar olabilecek bir tiyatro üretir. Bu tiyatrodaki birey, cinsel hazı ve partnerliği, ataerkil modellerin dışında kurgulayabilir. Bu girişimi cinsel sorunların feminist yorumunun diğer yönünü dramatize eder. Daha önce de ele alınan oyunlar baskı modellerinin yapısını çözerken, Churchill bu modeller için gerçek alternatifler önerir.²

Ne üzerine yazdığı fark etmeden Churchill metinleriyle insan doğası, Batı Medeniyeti, sosyal düzen veya tarihsel süreç hakkındaki temel bilgilerimize her defasında meydan okumaktadır. Yazar geçmişle bugünü aynı potada, aynı sahnede eritip aslında değişenlerin veya değişmeyenlerin neler olduğunu günümüz toplumuna göstermek amaçlıdır. Churchill'in **Zirvedeki Kızlar** oyunu bir Thatcher dönem eleştirisi olarak ele alınabilir. Ancak oyunun bunca zaman sonra hala popüler olması, metnin kendi zaman dilimine takılıp kalmayan aksine evrenselleşen bir yapısı olduğunu da göstermektedir. Churchill, anlattığı İngiliz toplumunun yerelliğinden sıyrılıp evrensel bir tema olan başarıya giden yolda kadınların ödemek zorunda oldukları bedeller gibi her yerde rastlanılan ortak bir yaraya parmak basmıştır. Bu yüzden Marlene'i izleyen seyirciler nerede olurlarsa olsunlar, birbirlerini çektikleri sıkıntılardan tanınmaktadırlar.

Zirvedeki Kızlar

İlk olarak 28 Ağustos 1982'de Londra'da Royal Court Tiyatrosu'nda ve daha sonra New York'ta sahnelenen **Zirvedeki Kızlar** ilk gününden itibaren ilgi toplamayı becermiş ve dünyanın değişik sahnelerinde de kendine yer bulmayı başarmıştır. Churchill'in kariyeri açısından da önemli bir yer tutan **Zirvedeki Kızlar** oyunu yazarın uluslararası anlamda kendisine bir yer edinmesine de yardımcı olmuştur.

Oyun, yazar tarafından üç perde olarak yazılmış olmasına rağmen iki perde olarak sahnelendiği için Churchill de oyunun istenilen şekilde uygulanabileceğini belirtmiştir. Oyunun ilk perdesi bir restoranda başlar. Oyunun başkarakteri olan Marlene, kadın garsonla beraber konuklarını beklemektedirler. Bu prolog oyunun başkarakteri olan Marlene'nin tarihsel topluluğunun soy kütüğünün tanıtılması olarak da görülebilir³. Masanın altı kişilik olması seyirciye karşılaşacağı kişiler hakkında nicel bir ön bilgi sunmaktadır. Bu buluşmanın temel nedeni

Marlene'in iş ve işçi bulma acentesi tarzındaki Zirvedeki Kızlar adlı çalıştığı kurumda bir terfi almış olmasıdır. Ancak bu kutlamayı gerçekçi çizgiden ayıran kutlamaya gelecek kişilerin kimlikleridir. Marlene'den başka masanın etrafına oturacak beş kişinin her biri de tarihsel anlamda önem kazanmış kadın figürlerdir. Bu kişiler Isabella Bird, Lady Juno, Dull Gret, Papa Joan ve Sabırlı Griselda'dırlar. Oyunda Marlene hariç herkes birkaç değişik karakteri oynamaktadır. Oyun genel hatlarıyla ironik bir şekilde Marlene'nin başarısını kutlamaktadır. Bir kutlama sahnesi ile başlayan oyun yavaşça aslında hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını gösterecektir. İlk sahnesinde tarihsel beş karakterin konuk olduğu lokantada Marlene'nin çalıştığı 'Top Girls' İş Bulma Acentesinde elde ettiği terfi kutlanmaktadır. Ancak bu kutlamaya katılan kişiler tarihsel kadın figürleridir ve hepsinin ortak yanı da toplum tarafından hakir ve aşağı görülmeleleridir. Önemli işlere imza atmış olmalarına rağmen toplum tarafından kadın oldukları için susturulmuş veya cezalandırılmışlardır. Churchill böylesi bir giriş ile patriarkal sistemde başarılı olan kadınların akıbetleri ve karşılaştıkları üzerine genel bir değerlendirme sunmaktadır.

İlk sahnede karşılaşılan karakterler ilginç hikâyelere sahiptirler. Bu kadınların hepsinin ortak noktaları geçmişte erkekler kadar başarıya sahip olmaları ancak büyük acılar çekmiş olmalarıdır. Yazar bu anlamda modern zamanlarda geçen bir oyunla, tarihi başka bir yönden okuma girişimi içerisindedir. Feminist tiyatrunun temel öğelerinden biri olan tarihi tersten ele alma ve ezilenlerin, bastırılanların seslerini yüzeye çıkarma anlayışı, bu oyunda tarihsel anlamda önemli birer figür olarak yansıtılan kadınların ele alınmamış, karanlıkta kalmış hayatlarına değinmektedir.

Ele alınan karakterlerden biri olan Isabella Bird (1831–1904), Viktorya döneminde Edinburgh'ta yaşamış ve kırk ile yetmişli yaşları arasında yoğun bir şekilde seyahat etmiş bir nevi gezgindir. İlk oyunda yazarın da rızasıyla oluşturulan rol dağılımında Isabella rolünü oynayan oyuncunun aynı zamanda Joyce ve Bayan Kidd rollerini de oynaması uygun görülmüştür. Diğer tarihsel karakterlerin de ilerdeki sahnelerde modern dönem karakterlerini de canlandırması tarihin devamlılığı ve sürekliliğini vurgulamaktadır. Geçmişte acı çeken kadının aslında bugün de aynı acılara maruz kaldığı, farklı coğrafya veya zamanlarda olsa bile benzeri durumları yaşadığı gösterilmek istenmektedir. Tarihin kadın hakları

anlamında uzun ve değişmeyen bir çizgi olduğu fikri dolayısıyla, yüzyıllar önce yaşayan karakterlerin ikinci perdede kıyafet değiştirerek seyirci karşısına çıkması seyircinin geçmiş ve bugün arasında kıyaslama yapması için bir uyarıcı görevi yapmaktadır. Seyircinin geçmişte haksızlıklara maruz kaldığına tanıklık ettiği karakterler, günümüzde farklı kimliklere ve yaşamlara sahiptir ancak mevcut sistem değişmemiştir. Bu yüzden kadınlar üzerindeki baskılar şekil değiştirse de halen daha kendini hissettirmektedir.

Lady Nijo, doğum tarihi 1258 olarak tahmin edilen, Japon İmparatorunun zevcelerinden olan Japon bir kadındır. Nino, daha sonra Budist bir rahibe olmayı seçmiştir ve Japonya'yı yürüyerek dolaşmıştır. Nino da, İmparatorun zevcelerinden birisi olmasından ötürü zorluklar çekmiş ve çocuk sahibi olamadığı gibi İmparator tarafından başkalarına hediye olarak sunulmuştur. Bu karakter üzerinden yapılan eleştirel bakışta irdelenen onu bu konuma getiren, kendi fahişeliğini bile tanmasına engel olan bu sosyal durumdur. Nijo içinde bulunduğu durumun şatafatından etkilenmiş bir ruh haliyle elbiselerinin ne kadar kıymetli olduklarından bahseder. Nijo aynı zamanda dört çocuğu olmasına rağmen hiçbirine annelik edemez. Doğar doğmaz sevgilisi tarafından çocuklar alınır. Churchill, karaktere odaklanmaktan ziyade kadının bir mal gibi elden ele dolaştırılmasını yasal hale getiren toplumsal kuralların saçmalığını ve vahşiliğini izleyiciye sunmaktadır. Aynı zamanda Nijo'nun giysilerine düşkün olması ve bundan bahsetmesi, günümüz kadınında yaratılmak istenen meta fetişizminin basit bir yansıması olarak ele alınabilir.

Dull (aptal) Gret, Hollandalı ressam Pieter Bruegel'in (1525–1569) **Dulle Griet** adlı tablosunda yer alan önemli bir kadın karakterin adıdır. Bruegel bu karakter aracılığı ile insan zayıflığını, aç gözlülüğü ve para hırsını eleştirisinin merkezine oturarak ağır biçimde cezalandırmaktadır. 'Zirvedeki Kızlar'da bahsi edilen Dull Gret'in İspanyol hâkimiyeti altında acı çektiğinden bahsedilir. Hollandalılar bahsi geçen dönemlerde Kutsal Roma İmparatoru V. Charles'ın yönetimi altındaydılar. 1556'da topraklar onun oğlu İspanyol kralı II. Philip'e devir olundu. Calvinist Felemenkler İspanyol Katoliklerden nefret ediyorlardı ve Engizisyonun Hollanda'ya gelmesiyle, bireysel, ekonomik ve dinsel özgürlüklerini yitirmekten korkuyorlardı. 1567'de II. Philip buraya bir ordu göndererek düzen altına alınmasını istedi. 1572'de yedi yıl sürecek olan Hollanda iç Savaşı başladı⁴. İşte

gerçek hayatta var olmayan Dull Gret oyun içinde sanki bu dönemde yaşamış gibi tezahür edilmiştir. Tabloda ise ressam tarafından bir zırh ve kalkan ile arkasında kadın güruhu ile cehennem ve şeytanlarla savaşmaya giderken resmedilmiştir. Oyunda diyaloglara basit veya saçma katkılar yapan, adından anlaşılacağı üzere aptal olan Gret'in Marlene'in tarihteki başarılı kadınlarla yaptığı toplantıya katılımı nedeni kadınların onun ardından savaşa gitmeleridir. Bir anlamda içinde bulunduğu koşullara isyan bayrağı kaldıran Gret, kadınlığını temsil eden mutfak önlüğü ve erkeklerin savaş zırhıyla şeytana karşı savaşa girmektedir. Ancak bahsi geçen döneme kadar olan Haçlı Savaşları, Kutsal Savaşlar veya ülkeler arası savaşlardakinin aksine Gret'in ordusu kadınlardan oluşmaktadır. Belki de Brueghel'in tasvir ettiği bu ordu tarihin ilk düzenli kadın ordusu ve Gret de onun kumandanı olarak kabul edilebilir.

Papa Joan'ın öyküsü ise dokuzuncu yüzyılda İngiliz John Anglicus adı ile başlamaktadır. Atina'da eğitim alıp, Roma'da dini vaizler vermiş olan John, önce kardinal daha sonra Papa IV. Leo'nun ölümüyle Papa olarak atanmıştır. Papa VIII. John olarak iki yıl hizmet vermiş ancak resmi bir seremoni esnasında çocuk doğurunca gerçek kimliği keşfedilmiş ve taşlanarak öldürülmüş bir kadındır. John'a ait ilk referans ölümünden 350 yıl sonra ortaya çıkmıştır. On beşinci yüzyılda varlığına dair makaleler yazılmış olsa da reformasyon döneminde reddedilmiştir⁵. Halen daha varlığı üzerinde bir sis perdesinin bulunduğu Papa Joan, Churchill'in oyununda tüm başarıları sadece kadın olduğu için görmezden gelinen ve bunu hayatıyla ödeyen bir karakter olarak resmedilmiştir. Yakalanıncaya kadar 854 ve 856 yılları arasında Hıristiyan dünyasının en yüksek koltuğuna oturmayı başarmıştır. Ancak onun bir kadın olması ölmesini gerektirmiştir. Papa Joan karakteri üzerinden kadınlığın kutsanan bir değer olarak açığa çıktığı görülmektedir. Joan senelerce kendisini erkek gibi yetiştirmiş, erkeklerin arasında hiçbir kadın olmadan senelerce yaşamış ancak kadınsılığını ve kadınlığını hiçbir zaman tam olarak söylememiştir.

Her zaman için hakikatin peşinde koştuğunu ve bunun yüzünden sevgilisiyle şiddetli tartışmalar yaşayan Joan'ın, bu arayışının Papa olunca sona ermesi manidardır. Churchill Joan üzerinden dinsel kural ve tabulara da kendi eleştirisini getirmektedir.

JOAN: Papa olan kişinin herşeyi bildiğini umuyordum. Tanrının doğrudan benimle

konusacağını düşünüyordum. Ama tabii ki o benim bir kadın olduğumu biliyordu.

Sabırlı Griselda da, Dull Gret gibi hayali bir karakterdir. Erken Rönesans dönemi yazarlarından İtalyan Francesco Petrarca (1304–74) ve Giovanni Boccaccio (1313–75) ve İngiliz yazar Geoffrey Chaucer'ın (1342/43–1400) eserlerinde ele alınan bir karakterdir. Boccaccio'nun **Decameron**, Petrarca'nın yazdığı Latince şiirlerde ve Chaucer'ın yazmış olduğu **Canterbury Hikâyeleri**'nde adı geçen Griselda bazı farklı anlatımları olsa da asıl olarak kocası tarafından evlatları elinden alınarak bir teste tabii tutulmasıyla anlatılmaktadır. Başka aşığılanmalara da maruz kalan Griselda bu testi büyük bir sabır ve itaat göstererek kazanmayı bilmiştir. Griselda'nın hikâyesi aşkı ve sevdikleri için her şeyi göze almak gerektiğini anlatmak için söylenegelen bir hikâye olmuştur. Ancak Churchill'in de dikkat çektiği gibi aşkı ispatlaması gereken Griselda'nın kocası hiç olmamıştır. Kadın konumundan ötürü tam itaat ve acılara katlanması beklenen Griselda'nın etrafındaki erkeklerden aynı sabır ve özveri beklenmemektedir.

Bu karakterlerin çektiği acıların ve ıstırapların dile getirildiği ilk sahne sonrasında günümüz çağdaş mekân ve zamanında aynı oyuncuların canlandığı karakterlerin aslında çok da farklı koşullarda yaşamadıkları gözler önüne serilmektedir. Çalıştıkları ortamlarda önyargı ile yaklaşan kadınlar erkeklerin egemen oldukları bir dünyada yerlerini savaşarak almaları gerekmektedir. Bu perde tamamen farklı olarak Marlene'in ofisinde başlar. Marlene iş için başvuru yapmış olan Jeanine ile bir ön mülakat yapmaktadır. Marlene, birinci sahenin aksine gerçek yaşam alanı olan ve dönemin Theacher politikalarının savunduğu insan profili çizmektedir. Marlene de, Jeanine'ni farklı yerlere yönlendirmeden önce yapması gereken fedakârlıkları sıralamaktadır. Eğer iyi bir kariyer istiyorsa yapması gereken şeyin öncelikle sadece işine konsantre olması gerektiğini vurgulamaktadır.

JEANINE: Hayır, ben mevki istiyorum. Biraz da para istiyorum.

MARLENE: Aldığın maaş?

JEANINE: Yüz.

MARLENE: Fena değil biliyorsun. Peki kaç yaşındasın? Yirmi mi?

JEANINE: Evlenmek için biraz para biriktiriyorum.

MARLENE: Bu senin uzun dönemli bir iş istemediğin anlamına mı geliyor Jeanine?

JEANINE: Çalışabilirim.
 MARLENE: Çünkü mevkiler nerede gelir söyle bakayım? Çocuk planınız var mı?
 JEANINE: Oh hayır çocuk yok şimdilik.
 MARLENE: Yani onlara evleneceğini söylemeyeceksin?
 JEANINE: Böylesi daha mı iyi olur?
 MARLENE: Muhtemelen işine yarar.
 JEANINE: Yüzük takmıyorum. Yüzüğe para harcamamız gerektiğini düşündük.
 MARLENE: Hiç olmazsa çıkarıp takma derdin olmaz.
 JEANINE: Olsa çıkarmazdım.
 MARLENE: İş görüşmesine gittiğinde bu konudan bahsetmeye gerek yok. / Şimdi Jeanine söyle bakalım, herhangi bir şirket için duyduğun özel bir
 JEANINE: Peki ya sorarlarsa?
 MARLENE: his var mı?⁶

İkinci perde ikinci sahnede on altı yaşındaki Angie ve on iki yaşındaki Kit bulunmaktadır. Marlene'in kız kardeşi Joyce'un arka bahçesinde geçen oyunda çocuklar kendi aralarında değişik konularda tartışmaktadırlar. Angie arkadaşına sürekli olarak annesinden yakınmaktadır. Angie'nin arkadaşı Kit'in sevgisine ve alakasına bariz bir şekilde ihtiyaç duymasına rağmen, bu sahne Angie'nin arkadaşıyla dalga geçmesinden oluşan diyalogları kapsamaktadır. Değişik birçok konunun da araya girdiği diyaloglar sırasında regl olan Kit elini eteğinin altına koyar ve parmağını kana bulayıp çıkarır. Kız kıza giden bu diyalog Joyce'un geliş ile sekteye uğrar. Bu sahne esnasında Angie'nin Marlene'in kızı olabileceği fikri ilk kez Angie tarafından ortaya atılır.

KIT: Onu hatırlıyorum. Şu teyze. Bu kadar özel olan ne?
 ANGIE: İnsanlara o iş buluyor.
 KIT: Ee bu kadar özel olan ne?
 ANGIE: Sanırım ben teyzemin çocuğuyum. Bence benim gerçek annem benim teyzem.
 KIT: Neden?
 ANGIE: Çünkü o Amerika'ya gidiyor şimdi kapa çeneni.
 KIT: Ben Londra'ya gitmiştim.
 ANGIE: Hadi bana sarıl ve çeneni kapat çünkü midem bulanıyor.⁷

Angie bu yüzden Marlene'in peşinden Londra'ya gitmek istemektedir ancak annesi Joyce buna müsaade etmez. Joyce, Angie'i azarlayıp içeri

gönderir. Sahnenin sonunda Angie kendisine küçük gelen bir elbiseyi giyip gelir, bu elbiseyle annesini öldürmek istediğini söyler. Sahne bu şekilde sona erer. Bu sahnenin genel olarak işlevi Marlene'nin Angie'nin annesi olması ihtimaline ilk göndermenin burada yapılmasıdır. Ayrıca ergenlik çağına girmeye başlayan iki genç kızın birbirleriyle ve aileleriyle olan diyalog ve sorunlarının da burada ele alınması, gençliğin yaşantısına ayna tutmasına yardımcı olmaktadır. Böylesi bir aktarım kadınlara özgü ve ayıp olduğu düşünülerek sahneye yansıtılmayan bu durumun 'özel olan politiktir' mantığı içerisinde işlendiğini göstermektedir. Churchill ve diğer feminist yazarların yola çıkarken değiştirmeye çalıştıkları esaslardan birisi de buydu. Kadınlar için tabu olarak görülen sorunları dile getirmek ve bunları topluma kabul ettirip, erkekler için yasak veya ayıp olmayan hiç birşeyin kendilerine uygulanamayacağını göstermek feminizmin de temel amaçları arasında yer almaktadır.

İkinci perdenin üçüncü sahnesinde ise Marlene'in alt kademesinde çalışan Nell ve Win'in ofiste Pazartesi sabahı yaptıkları hafta sonu ve genel iş yeri değerlendirmesi yer almaktadır. Bu iki karakterin dertleşmeleri Marlene'in gelişle son bulur. Daha sonra iş bulmak için başvuran Louise ve Win'in görüşmesi gelmektedir. Kişisel özelliklerini sayan Louise'e, Win'in asıl sorusu onca yıl çalıştıktan sonra neden işini değiştirmek istediği olur. Louise ise kendisini işine adanmış, akşamları da çalıştığı için sosyal bir hayata sahip olmadığını, bu yüzden işini değiştirmek istediğini söyler. Kırk altı yaşındadır, onun yetiştirdiği erkeklerin hepsi belirli bir mevki ve makam elde etmişlerdir ancak Louise hep aynı pozisyonda kalmıştır ve bu gidişle de yerinden hiç kılmıdayamayacak gibi görünmektedir. Win de onun işini bırakacak olmasına üzülmemektedir.

WIN: Ama siz neden ömrünüzün büyük kısmını aynı yerde geçirdikten sonra değişiklik yapmak istiyorsunuz?
 LOUISE: Bakın ben bu şirket için yaşadım, ömrümü verdiğimi de söyleyebilirsiniz çünkü öyle acayip bir sosyal hayatımın da olduğunu söyleyemeyiz, hatta akşamları bile çalıştım. Demin sizin bahsettiğiniz nedenlerden ötürü de büroda hiç karışıklıklarım olmadı ve işinize bağlı olduğunuz sürece de başka yerlere dönüp de pek bakmazsınız. Yirmi yedi yaşından beri idarecilik durumum vardı ve siz de bunun ne anlama geldiğin takdir edersiniz. Bir bölümü ben kurdum. Ve şimdi

görüyorsunuz fazlasıyla iyi çalışıyor ve kendimi buraya sıkışmış hissediyorum. Yirmi yılımı arada bir yönetimde geçirdim. Yetiştirdiğim insanların bizim şirkette veya başka yerlerde daha da ilerlediklerini gördüm. Kimse benim farkıma varmıyor, hayır böyle bir beklentim yok, hatalar yaparak insanların ilgisini çekmiyorum, herkes benim yaptıklarımın mükemmel olduğunu kabul ediyor. Ben gittiğim zaman benim farkıma varacaklar, beni kaybettikleri için sanırım üzülecekler, bana elbette para teklif edecekler ve ben de red edeceğim. Onlar için neler yaptığımı ben gittikten sonra anlayacaklar.
WIN: Peki size daha fazla para teklif etseler, kalmayacak mısınız?
LOUISE: Hayır kalmayacağım.⁸

Bu sahne de iş dünyasının acımasız ve cinsiyetçi ayrımlara yol açan yapısını gözler önüne sermektedir. Bir kadın ne kadar sıkı çalışırsa çalışsın, belirli bir noktadan sonra görünmez bir cama çarpmaya mahkûm kalacaktır. Churchill birçok ülkede ve işyerinde kadınların maruz kaldığı bu uygulamayı, sahnede Louise üzerinden yansıtmıştır. Herkesin Marlene kadar şanslı olması beklenemeyeceği gibi, iş hayatı herkese eşit koşullar sunmamaktadır. Churchill bu haksız uygulamayı Louise karakteri üzerinden göstermiştir.

Daha sonra ofiste Marlene ve Angie gözükürler. Angie annesinden habersiz bir sürpriz ziyaret yapmaya karar vermiştir. Marlene, habersiz gelişine kızar çünkü yapması gereken işleri ve sürdürmesi gereken bir kariyeri bulunmaktadır. Churchill'in de baştan beri eleştirdiği gibi iş hayatı aileye ve özellikle çocuklara pek de sıcak bakmamaktadır. Bu yolu seçenlerin ise ödemeleri gereken bedeller bulunmaktadır. Bu gece Marlene ile kalmak istediğini belirten Angie ile Marlene'nin konuşması, Marlene'nin yerine geçtiği eski idareci Howard'ın karısı olan Bayan Kidd'in gelişi ile kesilir.

İlk başta rutin bir ofis ziyareti gibi gözükən Bayan Kidd'in asıl amacı kocasının kaybettiği pozisyonu geri almaktır.

BAYAN KIDD: *Aslında o tam bir sarsıntı geçiriyor. Kastettiğim Howard'ın yerine sizin genel müdür olarak tayin edilmeniz. Bütün haftasonu hiç iyi değildi. Üç gecedir uyumuyor. Ben de uyuyamıyorum.*
MARLENE: *Bunu duyduğuma üzüldüm*

Bayan Kidd. Uyku ilaçları almayı düşündü mü hiç?

BAYAN KIDD: *İnsan bunca yıl çalışınca çok zor oluyor.*

MARLENE: *İş hayatı böyle küçük aksiliklerle doludur. Eminim bunu Howard da biliyordur. Bir kaç güne kalmaz toparlanır. Hepimiz toparlanıyoruz.*

BAYAN KIDD: *Eğer onu görmüş olsaydınız neden bahsettiğimi anlayabilirdiniz. Bir kadın için çalışmak onu ne hale getirecek biliyor musunuz? Sanırım siz bir erkek olsaydınız o bunun üstesinden normal bir şeymiş gibi gelebilirdi.*

MARLENE: *Sanırım bunun da üstesinden gelmek zorunda kalacak.*

BAYAN KIDD: *Ama bütün çileyi çeken benim. Terfi ettirilen kişi ben değilim. Onu her yolun başında destekleyen benim. Ve ben şimdi karşılığında ne alıyorum? Siz kadınlar şöylesiniz, siz kadınlar böylesiniz. Bu benim hatam değil. Onu idare ederken çok dikkat etmek zorundasınız. Çok incinmiş durumda.⁹*

Marlene'den bu görevi geri çevirmesini rica eder, kocasının bir kadının amirliği altında çalışamayacağını belirtir. Marlene bu isteği reddeder ve tartışmaya dönen konuşma sonunda sınırlı Bayan Kidd, ofisi terk eder. Bu sahnede geçen diyaloglar kadınların toplum içerisinde erkeklerin kendilerinden daha üstün olduklarına inandırıldıklarını ve bu mevkiyi kendi zararlarına dahi olsa bile koruma gayreti içinde oldukları görülmektedir.

Oyunun son sahnesinde Marlene, altı yıllık bir aradan sonra kız kardeşini ziyaret etmektedir. Sahne sırasında en son olmasına rağmen bu her şeyin açıklandığı son sahne, zaman düzleminde diğer sahnelerin hepsinden önce olmuş bir olayı yansıtmaktadır. Angie'nin ikinci perdede giydiği elbise Marlene tarafından hediye edilmiştir ve şimdi Angie'e tam olmaktadır ve yakışmıştır. Abla ve kız kardeş arasında geçen tartışmadan evli ve çocuksuz olan Joyce'un on yedi yaşında çocuğunu doğuran Marlene'in bebeğini bakmaları için kız kardeşine bıraktığı anlaşılmaktadır. İkili arasındaki diyalog seksenli yıllar İngiltere'sinin içinde bulunduğu toplumsal koşulları da önce çıkaran bir tartışma olur. Marlene'in savunduğu başarı odaklı felsefe, Margaret Thatcher'in politikalarının bir ürünüdür. Marlene de liberalizmin yılmaz bir savunucusudur ve herkesin yetenekleri ve gücü olduğu sürece istediği her şeyi

elde edebileceğini savunmaktadır. Zirvedeki insanlarına muhteşem hediyeler veren toplum aşağıdaki kaybedenleri pek umursamaz. Birçok hayat böylesine ziyan olmuştur ve olmaktadır hala insanların çoğu için değişen bir şey yoktur. Böylesi bir yaklaşım Churchill'in oyununu sosyalist feminist başlıklı bir türün içerisine sokmuştur. Başlangıcında feminist bir hava taşıyan oyun, sonuna doğru sosyalist bir dönüşüme girer ve sosyalist-feminist bir açılımla sona erer. Böylesine bir toplumda başarılı olmak için herkesin fedakârlık etmesi gerekmektedir ancak zirvede yer almak isteyen kızların ödeyecekleri bedeller erkeklere oranla daha fazladır. Churchill'in başarılı olduğu nokta ise Marlene'nin başarısını doğal bir şekilde yansıtmamasına rağmen, Marlene de oluşan hürs ve yükseklik tutkusundan dolayı oluşan körlüğü çok iyi aktarmasıdır. Marlene, Angie'nin annesi olduğunu fikrini tamamıyla aklından silmiş ve bastırılmıştır. Angie onu ziyarete geldiğinde sanki durumu ona hatırlatmak ve onaylatmak için şöyle der:

MARLENE: Teyzeni ziyaret etmeği düşünmen çok hoş.¹⁰

Marlene için peşinde koştuğu hayatta yükselmek için her yol mubahtır, bu yolda kendi çocuğundan kopması gerektiği fikir ve pratiği dahi onu rahatsız etmez. Aynı zamanda belki iş yerindeki sınırları korumak veya fazla samimi olmamak için ailesinden pek fazla bahsetmez, kızların ailesiyle ilgili sorduğu soruları cevapsız bırakır.

Oyunun son anlarında Angie annesini aramak için aşağıya iner. Korkmuş Angie'yi teselli etmek isteyen Marlene'i bekleyen cevap Angie'nin tekrarladığı "korkunç" kelimesi olur. Bu kelime Marlene'in ve diğer zirvedeki kızların başarılı olmak için yaptıkları veya yapmak zorunda kaldıkları her şeyin özeti ve değerlendirmesini veren bir final havası taşımaktadır. Aslında mevcut durumun çok iyi ve güzel gözüktüğü bütün oyunun temel gerçeği sona saklamıştır. Kaybedilen hayatlar korkunç olmaya yüz tutmuştur ve "zirvedekiler" bunu ne kadar gizlerlerse gizlesinler, er geç belki bir rüyadan belki de başka yollardan karşılına çıkacaklardır.

Churchill, okuyucu ve izleyiciyi Marlene karakterinin karşısına ablasının da durumunu koyup bir karşılaştırmaya da götürür. Doğru olanın aslında ikisinin de olmadığını gösterir. Bir çözüm sunmaktansa, çözüm veya çözümlerin bu metni gören kişilerin kendisinde olduğunu dolaylı olarak vurgulamaktadır. O sadece mevcut sorunların portresini çizer, durum

değerlendirmesi bakanlara kalır. Her ne kadar politik temelli bir tiyatro anlayışı içinde olsa da, Churchill bu anlamda slogan veya propaganda yazarı değildir. Thatcher'in politikalarına yaptığı eleştiri bile yerel bir sızlanmadan ziyade evrensel liberalizmi yargılayan bir çerçeveye dönüşür. Aynı Arthur Miller'in tarihsel bir olaydan yola çıkıp evrensel bir eleştiriye ulaşmış olduğu **Cadı Kazanı** veya **Satıcının Ölümü** gibi oyunlarında yapmış olduğu eleştiri gibi kişi veya kişileri hedef almaz. **Cadı Kazanı** Salem duruşmaları üzerinden MacCarthy döneminin komünist avlarını, **Satıcının Ölümü** ise basit bir satıcı üzerinden otuzlu yılların buhranını anlatmaktadır. Churchill de iki farklı kızkardeşin tartışmasından Thatcher'ı hatta liberal kapitalizmi eleştirir. İddia, eleştiri ve yargılamaları evrenseldir. Kişi veya kurumları aşar, dönemin genel atmosferi yerelden evrensele uzanarak işlenir. Bu yüzden **Zirvedeki Kızlar** sadece Thatcher döneminin bir politik taşlaması olmaktan çıkar, dünyanın dört bir yanında okunan, araştırılan ve sahnelenen bir tiyatro metnine dönüşür.

Thatcher'in bir kadın olması dolayısıyla yakınlık kurulmasını düşünen kadınların aksine, Churchill onun cinsiyetinin önemli olmadığını, mühim olanın yaptıkları olduğunu ablası Joyce'un dilinden ifade eder:

MARLENE: bunu kim devam ettirecek? İlk kadın başbakan. Muhteşem, yıldız misali. Haydi bakalım. / Sen de bunu kabul etmelisin. Elbette oyumu ona veririm.

JOYCE: Ne olmuş yani ilk kadın o olmuşsa? Sanırım Hitler kadın olsaydı sen onu da severdin. Bayan Hitler. Büyük işler yaptınız, Hitleriçe. / Muhteşem maceralar.

MARLENE: Patronlar hala işçilerin canlarını mı çıkarıyor? Hala babanın küçük papağanlığını mı yapıyorsun? Kendin için bir şeyler düşünmeyi öğrenemedin mi? Ben bireye inanırım. Bana baksana.

JOYCE: Sana bakıyorum.

MARLENE: Haydi Joyce, politika yüzünden tartışmayalım.¹¹

Bir politikacının kadın olması, onun kadın haklarına saygılı birisi olduğunu göstermeyeceği veya başarılı olan bir kadının her zaman hem cinslerini koruyacağı fikrinin bir ütopya olduğunu sergileyen Churchill sistemi yargılar. Onun eserlerine sosyalist etiketi koyan niteliği de bu sistem eleştirileri olmuştur.

Zirvedeki Kızlar oyunu aslında Amerika

ve İngiltere hatta Avrupa ile Amerika arasındaki feminizm anlayışlarındaki farklılıklarında ortaya konulduğu bir oyundur. Seksenli yıllarda Amerika'daki birçok feminist, Thatcher gibi kadınların önemli mevkilere gelmesine seviniyorlardı. Çalışma hayatının değişik kademelerinde kadınların önemli görevler üstlenmesi Amerikan feministlerini umutlandırıyor. Bir anlamda başarılı iş kadınlarının her şeyi değiştireceklerini, bu dengesiz ataerki düzeni yıkacaklarını sanıyorlardı. Oysaki Avrupalı feministlerin biraz da sosyalizme yakınlıkları dolayısıyla öngörülerini çok doğruydular. Altında ataerki düzen olsa bile eşitsizliği sağlayan temel neden kapitalizmdir ve mücadele edilmesi gereken sadece erkekler değil onlara bu formasyonu kazandıran sistemdir. Amerikalı feministlere göre Marlene, başarılı olmuş bir iş kadınıdır ve bu yüzden takdir edilmesi gerekmektedir. Kariyerçi Amerikan toplumunun feminizmi de giderek kariyerçi bir zihniyet takınmıştır. Churchill de, oyununu yazarken Amerika'ya yaptığı ziyaretlerden edindiği bu gözlemi oyununa yansıtmıştır.

Oyun, kadınları yeni ataerki düzenin efendilerine dönüştüren feminizm anlayışını yargılamakta ve toplumun zayıf ve altında kalmış olanlar için düzenlemeler getirebilecek sosyal bir feminizm anlayışını tartışmaktadır. Bu tartışmayı yaparken devam eden bir aile hayatı ile başarılı bir kariyer nasıl birleştirilebilir sorusu da çözüm aranan bir başka başlık olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca Churchill feminist yazına bir anlamda yeni ufuklar da getirmiştir. Hep pozitif karakterleri çizmek yerine kadınlara eleştirel bir gözle yaklaşan Churchill başarı için hiçbir şeyden çekinmeyen hem cinslerine özellikle Amerikan feministlerine göndermeler yapmaktadır. Marlene'nin kendisini bir erkek gibi göstermeye çalışması kazanmaya başladığı iktidar güdüsünün baş döndüren yan etkisidir. Bu da bir kadın olarak onun için hoş sonuçlar doğurmaz. Oyun bu anlamda iletmek istediğini olumsuzluklar üzerinden iletmektedir. Bir Antik Yunan tragedyası misali, olması gereken başkarakterin yaptığı hatalar üzerinden seyirciye sunulmuştur. Marlene ve kız kardeşi sorunlarını Angie üzerinden çözer ancak o küçük kızın sorunları çözülmemiş olarak kalmıştır. Angie kendine ve başkalarına saygısı olmayan bir çocuğa dönüşmüştür. Oyunun finalindeki korku dolu çığlık Angie'nin durumunu betimlemektedir. Seyirci bu kapanışla bir umutsuzluk içerisine bırakılmaktadır.

Zirvedeki Kızlar tarihsel doğruluğu

gözetmekten ziyade, tarihin kenarda kalmış veya işlenmemiş noktalarının peşine düşmektedir. Bunu yaparken amaç Marlene'in kazandığı başarıyı kutlamaktır. Kadınların kendilerini özgürce ifade edip, başlarından geçenleri tamamen anlatmalarıyla, prolog sarhoşluk içindeki bir şölen şeklinde sona erer. Oyunun geri kalan kısmı Marlene'in başarısını tetikleyen Thatcher-vari politikaların bireylerin gündelik iş ve özel ilişkilerine nasıl yansıdığına incelenmesi üzerinden sürdürülür. Böylesi bir teknik Churchill'in bir yazar olarak oyunlarının dramatik yapısını nasıl kurduğuna iyi bir örnektir. Diğer oyunlarında da olduğu gibi Churchill, birbiriyle çok güçlü bağlantılı sahneler kurmayı tercih etmez. Sahneleri birbirinin ardı sıra gelen, birbiri içine giren türden sahneler değildirler. Bütün sahneler vermek istenen genel ve büyük bir fotoğrafın tamamını iletmede kullanılan araçlardır. Churchill, seyircilerinin Brecht'in anlayışına yakın olarak oyunun sonundan ziyade verilmek istenen genel anlama odaklanmalarını sağlamaya çalışır. Öte yandan da başarılı olmak için birbirlerini ezen kadınlara bir mesaj niteliği taşıyan oyun, birlikte olmalarını aksi halde oyunun sonunda da vurgulandığı üzere korkunç sonuçlar doğurabileceğini bildirmektedir.

KAYNAKÇA

- Case, Sue-Ellen, **Feminism and Theatre**. Hong Kong, Macmillan, 1988
- Keyssar, Helene, **Modern Dramatists Feminist Theatre**. Methuen, Hong Kong, 1984.
- Churchill, Caryl. **Top Girls**. Methuen, London, 1989
- Case, Sue Ellen, "Radikal Feminizm ve Tiyatro", **Mimesis Dergisi Feminist Tiyatro Özel Sayısı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, sayı:12, 2007.

NOTLAR:

1. Helene KEYSSAR, **Modern Dramatists Feminist Theatre**, Methuen, Hong Kong, 1984, s. 39.
2. Sue Ellen CASE, "Cinsiyetin Gücü: İngiliz Kadın Oyunları, 1958-1988" (Çev: Özgür Çiçek) **Mimesis Dergisi Feminist Tiyatro Özel Sayısı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, sayı:12, 2007, s. 155.
3. KEYSSAR, a.g.e. , s. 97.
4. <http://www.watfordtheatre.co.uk/images/page/TOPGIRLS.pdf>
5. DOLAN, Frances E.; The Afterlife of Pope Joan: Deploying the Popess Legend in Early Modern England. Review by RUSTICI, Craig M., <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&hid=6&sid=928d9bae-24fe-4d2d-8b58-93969c360499%40sessionmgr4>
6. Caryl CHURCHILL, **Plays: Two**. London, Methuen, 1989, s. 85.
7. **A.g.e.**, s. 94.
8. **A.g.e.**, s.106.
9. **A.g.e.**, s.111.
10. **A.g.e.** s.108.
11. **A.g.e.** s. 139.